

Kraków, 18.03.2021

dr hab. inż. Anna Surowiec, prof. AGH
Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie
Wydział Zarządzania
Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwem

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Idasiak

pt.: „Społeczna odpowiedzialność biznesu w zarządzaniu małymi i średnimi przedsiębiorstwami przemysłu piwowarskiego w Polsce”

promotor – prof. dr hab. Alfreda Zachorowska

promotor pomocniczy – dr inż. Dariusz Wielgórka

1. Podstawa formalno-prawna sporządzenia recenzji

Podstawę formalną sporządzenia recenzji stanowi pismo dr hab. Sebastiana Kota, prof. PCz, Zastępcy Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, z dnia 25.02.2021, informujące mnie o decyzji Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości PCz z dnia 23.02.2021, zgodnie z którą zostałam powołana na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Idasiak.

2. Ocena zasadności podjęcia tematu rozprawy

Problematyka społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR) stanowi od wielu lat przedmiot zainteresowania badaczy na świecie, czego wyrazem jest duża liczba opracowań naukowych, zarówno teoretycznych, jak i prezentujących wyniki badań empirycznych. W ostatnich latach pojęcie społecznej odpowiedzialności biznesu cieszy się coraz większym zainteresowaniem zarówno ze strony naukowców, jak i praktyków. Podmioty odpowiedzialne społecznie stanowią przedmiot zainteresowania szerokiego grona interesariuszy: pracowników, klientów, dostawców, społeczności lokalnych.

Wiele organizacji biznesowych uznaje obecnie, że zasady odpowiedzialności społecznej są nieodłącznym elementem skutecznych praktyk zarządzania. Korzyści z CSR są rozległe i niepodważalne, przede wszystkim w odniesieniu do zwiększania konkurencyjności, generowania pozytywnego wizerunku i reputacji firmy, przyciągania i zatrzymywania najlepszych pracowników czy wzmacniania lojalności klientów.

Wcześniejsze badania nad CSR koncentrowały się na dużych organizacjach, co wynikało z mniejszego zaangażowania podmiotów sektora MŚP w działania CSR w porównaniu z większymi organizacjami. Ta sytuacja dynamicznie zmienia się w ostatnich latach, wzrasta także zainteresowanie badaniem praktyk CSR w MŚP. Wnikliwe zrozumienie zaangażowania się w działania CSR przez MŚP ma kluczowe znaczenie dla doskonalenia procesów zarządzania w tych organizacjach.

Spółeczna odpowiedzialność biznesu jest szczególnym wyzwaniem właśnie dla małych i średnich przedsiębiorstw z uwagi na istnienie szeregu barier w odniesieniu do zaangażowania się w takie działania, jak np. źródła finansowania, czy ograniczona dostępność zasobów rzeczowych i kadrowych. Istniejący dorobek badawczy nie wyczerpuje tematyki społecznej odpowiedzialności w zarządzaniu przedsiębiorstwem, zwłaszcza w zakresie implementacji SCR do strategii zarządzania małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Można stwierdzić, że aktualnie brak jest w miarę pełnych, kompleksowych opracowań w tym zakresie w odniesieniu do wybranych sektorów gospodarki, dlatego wybór tematu pracy należy uznać za uzasadniony i aktualny.

Podjęty przez Doktorantkę problem badawczy wpisuje się w aktualny nurt badań naukowych, związany z poszukiwaniem rozwiązań służących doskonaleniu strategii zarządzania współczesnych przedsiębiorstw, a także przyczynia się do poszerzenia wiedzy, w zakresie identyfikacji uwarunkowań CSR w kontekście małych i średnich przedsiębiorstw. Uzasadnione i celowe jest zatem prowadzenie dalszych analiz o charakterze poznawczym i aplikacyjnym w odniesieniu do określonego w tytule pracy specyficznego obszaru badawczego, zwłaszcza w kontekście istotnego znaczenia sektora piwowarskiego dla gospodarki krajowej w wymiarze miejsc pracy, dochodów ludności i wpływów do budżetu.

Podjęty temat uznaję za istotny, zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym, gdyż we współczesnej gospodarce CSR jest jednym z istotnych czynników determinujących wzrost konkurencyjności, sukces i rozwój organizacji, a tym samym wzrost wartości firmy.

3. Cel, hipotezy i metody badawcze

Praca prezentuje zagadnienie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w kontekście strategii zarządzania małymi i średnimi przedsiębiorstwami przemysłu piwowarskiego.

Podejmując ten temat Doktorantka postawiła w pracy cel główny oraz trzy cele cząstkowe – teoretyczny, badawczy i praktyczny. Celem głównym rozprawy – jak stwierdza Autorka – „jest zbadanie wpływu implementacji koncepcji CSR na konkurencyjność, zysk i ilość klientów mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw polskiego sektora piwowarskiego”.

Powyższy cel był podstawą sformułowania pozostałych celów pracy, które Doktorantka wymienia jako:

- 1) cel teoretyczny – usystematyzowanie teorii dotyczącej koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu,
- 2) cel badawczy – analiza oraz ocena implementacji kluczowych postulatów koncepcji CSR w mikro-, małych i średnich podmiotach gospodarczych polskiego sektora piwowarskiego oraz określenie wpływu wdrożonych działań na zysk, konkurencyjność oraz ilość klientów badanych przedsiębiorstw, a także identyfikacja czynników wpływających na proces wdrożenia odpowiedzialnego zarządzania,
- 3) cel praktyczny – przedstawienie autorskiego rozwiązania modelowego implementacji koncepcji CSR, które byłoby możliwe do wykorzystania przez podmioty MŚP polskiego sektora piwowarskiego.

Odnosząc się do pierwszego celu cząstkowego należałoby poszerzyć przedstawione sformułowanie, gdyż struktura pracy wskazuje, że celem teoretycznym było usystematyzowanie wiedzy dotyczącej etyki w zarządzaniu, koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw oraz specyfiki funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw. Niemniej jednak, można stwierdzić, iż przedstawione cele pracy zostały określone prawidłowo i wzajemnie się uzupełniają się.

Jako podstawę rozważań podjętych w recenzowanej dysertacji dla realizacji założonych celów Doktorantka określiła hipotezę główną, iż „wdrożenie koncepcji CSR do strategii zarządzania podmiotami MŚP polskiego sektora piwowarskiego pozytywnie wpływa na wzrost ich zysku, konkurencyjności oraz ilości klientów”. Hipotezę tę uważam za odpowiadającą ze względu na stopień trudności wymaganiom stawianym pracom doktorskim, a ponadto interesującą z naukowego punktu widzenia, gdyż wśród dotychczasowych badań część wskazujące na wyraźny związek między CSR a wynikami finansowymi, inne badania dowodzą, iż brak jest konsensusu w tym zakresie, a część badań wykazuje negatywne relacje. Oznacza to potrzebę dalszych badań, w szczególności nad wpływem społecznej odpowiedzialności biznesu na dokonania finansowe przedsiębiorstw.

Dla weryfikacji hipotezy głównej Autorka sformułowała cztery hipotezy pomocnicze:

1. stopień implementacji koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu do zarządzania zależy od barier rozwoju podmiotu gospodarczego sektora MŚP polskiego przemysłu piwowarskiego,
2. implementacja koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu do zarządzania mikro, małymi i średnimi przedsiębiorstwami przemysłu piwowarskiego zależy od fazy rozwoju danego podmiotu gospodarczego,
3. stopień implementacji koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu do zarządzania mikro-, małymi i średnimi przedsiębiorstwami przemysłu piwowarskiego w Polsce zależy od stopnia poprawności identyfikacji koncepcji przez kadrę zarządzającą,

4. stopień implementacji koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu do zarządzania mikro-, małymi i średnimi przedsiębiorstwami przemysłu piwowarskiego w Polsce zależy od stosunku kadry zarządczej do odpowiedzialności społecznej.

Sformułowane hipotezy są poprawnie postawione i właściwie porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Dodatkowo we wstępie pracy można było przedstawić przesłanki i uzasadnienie postawionych hipotez. Z analizy treści pracy można wnioskować, że Doktorantka kierowała się uwarunkowaniami wskazanymi w literaturze krajowej i zagranicznej.

W rozprawie wykorzystane zostało kilka metod badawczych, takich jak: krytyczna analiza literatury przedmiotu, metoda badań ankietowych, metody statystyczne. Metody te zostały prawidłowo dobrane do charakteru problemów badawczych i przeprowadzenia weryfikacji postawionych hipotez badawczych.

Podsumowując ocenę celów pracy i hipotez badawczych należy stwierdzić, że pozwalają one dobrze określić zakres problematyki badawczej recenzowanej pracy. Sformułowane cele i hipotezy sprawiają, iż recenzowana rozprawa doktorska posiada cechy pracy naukowej, stanowi pracę oryginalną i wnosi wkład do dyskusji dotyczącej koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w zarządzaniu małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Polsce, wzbogacając dotychczasowe wyniki badań w tym obszarze.

4. Układ i konstrukcja rozprawy oraz ocena merytoryczna jej zawartości

Praca ma niewątpliwie charakter metodologiczny i aplikacyjny. Świadczy o tym nie tylko tytuł rozprawy, ale i struktura pracy. Strona metodologiczna pracy nie budzi zastrzeżeń. Treść pracy jest zgodna z tytułem pracy. Tytuły rozdziałów pracy są dostosowane do treści pracy. Konstrukcję pracy oceniam dobrze. Kolejność poszczególnych rozdziałów odpowiada kolejności etapów badania naukowego podporządkowanych realizacji celu badania. Doktorantka dokonała przeglądu literatury przedmiotu porządkując wiele różnych koncepcji i podejść.

Praca składa się z pięciu rozdziałów o rozbudowanej strukturze, wstępu, zakończenia oraz bibliografii zawierającej łącznie 686 pozycji, w tym 514 publikacji naukowych, 95 aktów prawnych i 77 źródeł internetowych. Wśród publikacji naukowych prawie 40% stanowią pozycje angielskojęzyczne. Praca liczy 290 stron, zawiera 56 rysunków i 49 tabel. W pierwszych trzech rozdziałach pracy przeprowadzone zostały studia literaturowe, wykorzystujące w szerokim zakresie literaturę krajową i zagraniczną.

Pierwszy rozdział obejmuje zagadnienia istoty i znaczenia etyki w zarządzaniu przedsiębiorstwem. W rozdziale tym scharakteryzowano genezę etyki zarządzania. Omówiono cechy etycznego zarządzania oraz poziomy rozumowania moralnego w ramach kształtowania się etyki osobistej jednostki. Wskazano czynniki kształtujące indywidualne wybory etyczne i zachowania kadry przedsiębiorstwa oraz determinanty etyki w kontekście zarządzania przedsiębiorstwem i narzędzia etycznego zarządzania. Dokonano także przeglądu wymienianych w literaturze podejść etycznych i ich roli w procesie zarządzania

przedsiębiorstwem. Autorka skategoryzowała również szerokie spektrum międzynarodowych uwarunkowań prawnych dotyczących etyki w procesie zarządzania przedsiębiorstwem. Ta część rozprawy świadczy dobrze o rozeznaniu Doktorantki w problematyce etyki w biznesie.

Rozdział drugi w początkowej części prezentuje genezę i uwarunkowania prawne koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, ze szczególnym uwzględnieniem etapów rozwoju koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w Polsce. W rozdziale tym zaprezentowano różnorodność definiowania oraz modele koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, a także kluczowe kryteria i obszary społecznej odpowiedzialności biznesu oraz najistotniejsze aspekty CSR w kontekście funkcjonowania organizacji. Przedstawiono również międzynarodowe wytyczne i standardy koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu. Istotnym aspektem tej części pracy jest wskazanie polemicznych poglądów dotyczących koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, wyrażanych przez zwolenników jak i przeciwników tej koncepcji.

W rozdziale trzecim scharakteryzowano pojęcie przedsiębiorczości z perspektywy nauk o zarządzaniu, kryteria klasyfikacji przedsiębiorstw oraz różnorodność definicyjną sektora małych i średnich przedsiębiorstw związaną z ewolucją w dziedzinie definiowania mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, a także fazy rozwoju sektora MŚP w Polsce. Zaprezentowano również modele cyklu życia małych i średnich organizacji, determinanty zarządzania rozwojem sektora małych i średnich przedsiębiorstw, wewnętrzne i zewnętrzne bariery rozwoju sektora MŚP i elementy polityki wspierania małej przedsiębiorczości. Jest to istotne nie tylko w kontekście podjętego tematu pracy, ale także następującego w ostatnich latach dynamicznego rozwoju wiedzy z zakresu zarządzania małymi i średnimi przedsiębiorstwami zarówno od strony teoretycznej, jak i praktyki zarządzania.

Reasumując można stwierdzić, że Autorka w pierwszych trzech rozdziałach pracy dokonała analizy i systematyki dotychczasowego dorobku naukowego, dotyczącego znaczenia i roli etyki w biznesie i koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu. Treść części teoretycznej jest w zasadzie poprawna i świadczy o znajomości tematyki oraz umiejętności dostrzegania, formułowania i rozwiązywania problemu badawczego.

Opracowane podstawy teoretyczne pozwoliły w konsekwencji na określenie kierunków badań empirycznych w zakresie oceny implementacji koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu małych i średnich przedsiębiorstw przemysłu piwowarskiego w Polsce, poprzez zbadanie następujących obszarów:

- poziomu wiedzy na temat koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu u kadry zarządzającej podmiotami MŚP polskiego sektora piwowarskiego;
- poziomu poczucia odpowiedzialności wśród kadry zarządzającej polskiego sektora piwowarskiego za podejmowane działania prospołeczne,
- identyfikacji czynników wpływających na wdrażanie CSR do strategii zarządzania podmiotami polskiego sektora piwowarskiego,

- diagnozy związku między wdrożeniem koncepcji CSR do strategii zarządzania podmiotami MŚP polskiego sektora piwowarskiego a wybranymi wskaźnikami dokonań finansowych i niefinansowych.

Materiał statystyczny zebrany w odniesieniu do ocenianych obszarów w badanych podmiotach oraz wyniki badań ankietowych pozwoliły na przeprowadzenie w rozdziale piątym weryfikacji postawionych hipotez badawczych. W oparciu o rozważania przedstawione w części teoretycznej rozprawy, a także przeprowadzone badania empiryczne wyodrębniono kluczowe czynniki procesu implementacji koncepcji CSR w małych i średnich przedsiębiorstwach przemysłu piwowarskiego oraz zidentyfikowano bariery charakterystyczne dla poszczególnych faz rozwoju badanych podmiotów.

Najistotniejszą część pracy stanowi autorska propozycja modelu, który pokazuje, jak podmioty MŚP polskiego przemysłu piwowarskiego powinny implementować do strategii zarządzania koncepcję społecznej odpowiedzialności biznesu – tak, aby wspierać rozwój i konkurencyjność przedsiębiorstwa, uwzględniając konkretne fazy rozwoju danego podmiotu, a także najkorzystniejsze kluczowe moduły wdrożeń wskazanej koncepcji.

W zakończeniu Autorka podaje najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych badań teoretycznych i empirycznych oraz poprawnie formułuje końcowe konkluzje. Warsztat naukowy Doktorantki uznają za poprawny, a recenzowana rozprawa przekonuje o jej predyspozycjach do pracy naukowej.

5. Uwagi i pytania

Recenzowana praca tworzy spójną i logiczną całość, jednakże nasuwają się pewne uwagi i pytania, wśród których wymienić należy następujące:

- we wstępie pracy można było bardziej uwypuklić przesłanki postawionych hipotez, zabrakło też identyfikacji zastosowanych metod badawczych,
- walory naukowe części teoretycznej rozprawy podniosłoby zaprezentowanie dotychczasowych badań w zakresie problematyki społecznej odpowiedzialności biznesu w małych i średnich przedsiębiorstwach,
- praca jest napisana poprawnym językiem, nie ustrzeżono się jednak drobnych potknięć i błędów redakcyjnych, jak np. niedokończone zdanie w przedostatnim akapicie na str. 4, niezbyt precyzyjnie sformułowane tytuły niektórych tabel, np. Tabela 5.15. „Bariery charakterystyczne dla poszczególnych faz rozwoju w badanej grupie” – nasuwa się wątpliwość czy chodzi o bariery rozwoju czy bariery implementacji koncepcji CSR,
- czy zdaniem Doktorantki zaproponowany model implementacji koncepcji CSR do strategii zarządzania MŚP można zaadaptować do innych sektorów gospodarki krajowej,
- czy istnieją zasadnicze różnice w odniesieniu do funkcjonowania branży piwowarskiej w Polsce i innych krajach i czy w związku z tym zaproponowany model mógłby być zastosowany także do badanego sektora w innych krajach?

Powyższe uwagi nie umniejszają wartości naukowej rozprawy i biorąc pod uwagę jej następujące walory i osiągnięcia Doktoranta:

- ważność i aktualność wyboru problemu badawczego,
- przeprowadzenie wnikliwej analizy i systematyki dotychczasowego „dorobku” literatury, dotyczącego problematyki społecznej odpowiedzialności w zarządzaniu małymi i średnimi przedsiębiorstwami,
- identyfikacja zależności stopnia implementacji koncepcji CSR do zarządzania a barierami rozwoju podmiotów sektora MŚP polskiego przemysłu piwowarskiego,
- weryfikacja zależności między wdrożeniem koncepcji CSR do strategii zarządzania podmiotami MŚP polskiego sektora piwowarskiego a wybranymi wskaźnikami dokonań finansowych i niefinansowych,
- opracowanie modelu implementacji koncepcji CSR do strategii zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach przemysłu piwowarskiego w Polsce.

oraz wszystkie inne przedstawione w niniejszej opinii elementy oceny, stwierdzam, że recenzowana dysertacja spełnia ustawowe wymogi stawiane pracy doktorskiej.

6. Konkluzja

Reasumując stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska stanowi samodzielne rozwiązanie istotnego poznawczo zagadnienia i posiada walory aplikacyjne. Podjęty problem badawczy wymagał od Doktorantki dobrej znajomości problematyki społecznej odpowiedzialności w procesach zarządzania przedsiębiorstwem oraz wiedzy teoretycznej z zakresu nauk o zarządzaniu. Wymienione w recenzji uwagi nie podważają wartości merytorycznej recenzowanej pracy.

Biorąc pod uwagę walory badawcze rozprawy, umiejętność posługiwania się metodami badawczymi i zrealizowanie postawionego we wstępie celu badań uważam, że praca doktorska mgr Małgorzaty Idasiak pt: *Społeczna odpowiedzialność biznesu w zarządzaniu małymi i średnimi przedsiębiorstwami przemysłu piwowarskiego w Polsce* spełnia wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U nr 65, poz. 595 z późn. zm.) w zw. z art. 179 ust. 3 ustawy z dnia 1 lipca 2018 roku Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. 2018, poz. 1699). Na podstawie powyższego wnoszę o dopuszczenie recenzowanej rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

Anna Surowiec